

Hoge (jeugd)werkloosheid onder etnische
minderheden

Hoge (jeugd)werkloosheid onder etnische minderheden

Nieuwe bevindingen uit het
LAS-onderzoek

Jaco Dagevos

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, januari 2006

Het Sociaal en Cultureel Planbureau is ingesteld bij Koninklijk Besluit van 30 maart 1973.

Het Bureau heeft tot taak:

- a wetenschappelijke verkenningen te verrichten met het doel te komen tot een samenhangende beschrijving van de situatie van het sociaal en cultureel welzijn hier te lande en van de op dit gebied te verwachten ontwikkelingen;
- b bij te dragen tot een verantwoorde keuze van beleidsdoelen, benevens het aangeven van voor- en nadelen van de verschillende wegen om deze doeleinden te bereiken;
- c informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid op het gebied van sociaal en cultureel welzijn, teneinde de evaluatie van deze uitvoering mogelijk te maken.

Het Bureau verricht zijn taak in het bijzonder waar problemen in het geding zijn die het beleid van meer dan één departement raken.

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is als coördinerend minister voor het sociaal en cultureel welzijn verantwoordelijk voor het door het Bureau te voeren beleid. Omtrent de hoofdzaken van dit beleid treedt de minister in overleg met de minister van Algemene Zaken, van Justitie, van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, van Financiën, van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, van Economische Zaken, van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

© Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2006
signalement

Zet- en binnenwerk: Textcetera, Den Haag

Omslagfoto: Arie Kievit/HH

Omslagontwerp: Bureau Stijlzorg, Utrecht

ISBN 90-377-0266-x

ISBN 13 9789037702668

NUR 740

Voorzover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.repro-recht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Sociaal en Cultureel Planbureau

Parnassusplein 5

2511 VX Den Haag

Tel. (070) 340 70 00

Fax (070) 340 70 44

Website: www.scp.nl

E-mail: info@scp.nl

Inhoud

1	Snelle veranderingen in omvang werkloosheid nopen tot actuele gegevens	7
2	Het LAS-onderzoek	9
3	Werkloosheid onder allochtonen	10
4	Ontwikkelingen	13
5	Kansen op werkloosheid	16
6	Naar een geïntensiveerd opleidings- en arbeidsmarktbeleid	19
	Noten	24
	Literatuur	26
	Publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau	27

1 Snelle veranderingen in omvang werkloosheid nopen tot actuele gegevens

In het integratiedebat neemt de arbeidsmarktpositie van allochtone groepen al enige jaren een ondergeschikte plaats in. Dit is wel eens anders geweest. In de jaren tachtig en de eerste helft van de jaren negentig stond de integratie van minderheden gelijk aan hun (onderwijs-) en arbeidsmarktpositie. Daarna is de integratiediscussie snel veranderd. Het uitsluitend bezien van de sociaal-economische achterstand zou onvoldoende zicht bieden op het multiculturele drama dat in Nederland gaande zou zijn. Ook de hoge immigratie van allochtonen in de jaren rondom de eeuwwisseling en schokkende nationale en internationale gebeurtenissen leverden een bijdrage aan een verschuiving in het integratiedebat. Thans domineren onderwerpen op het terrein van de sociaal-culturele integratie en immigratie het debat. Ook in het beleid zijn de accenten verschoven. Maatregelen die werkgevers aansporen om leden van allochtone groepen aan te nemen, zoals de Wet Samen en het mkb-convenant, zijn in de laatste jaren verdwenen.

De ondergeschoven plaats van de arbeidsmarktpositie van minderheden in debat en beleid is niet terecht. Als gevolg van de laagconjunctuur is de arbeidsmarktpositie van leden van minderheidsgroepen de laatste jaren snel verslechterd, zo blijkt uit gegevens van de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS, waarvan met betrekking tot minderheden de jaargegevens uit 2004 het meest recent zijn. Inmiddels zijn via het onderzoek Leefsituatie Allochtone Stedelingen (LAS) nog recentere gegevens beschikbaar. Het veldwerk van het LAS is verricht tussen november 2004 en mei 2005. Hoewel het verschil in periode van dataverzameling tussen EBB en LAS ogenschijnlijk niet groot is, is het toch zinvol om de werkloosheidsgegevens uit het

LAS te presenteren. Conjuncturele ontwikkelingen gaan snel en de werkloosheidsomvang fluctueert stevig mee. Omdat de werkloosheidsomvang het karakter aanneemt van dagkoersen zijn actuele gegevens dan ook van groot belang.¹ In dit Signalement benutten we de LAS-gegevens om te zien hoe hoog de werkloosheid onder allochtone groepen inmiddels is, bij wie de werkloosheid zich concentreert, welke ontwikkelingen zich in de tijd hebben voorgedaan en in hoeverre individuele kenmerken bepalend zijn voor de verschillen in werkloosheid tussen allochtonen en autochtonen. Dit Signalement sluit af met enkele opmerkingen over gewenste beleidsrichtingen.

2 Het LAS-onderzoek

Het door het SCP uitgevoerde LAS-onderzoek richt zich op Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen en een autochtone vergelijkingsgroep. Het veldwerk is verricht in de 50 grootste gemeenten in Nederland. In samenwerking met het CBS is uit het GBA een personensteekproef getrokken met daarin personen in de leeftijd tussen de 15 en 64 jaar. In totaal hebben 947 Turken, 915 Marokkanen, 761 Surinamers, 808 Antillianen en 666 autochtonen aan het onderzoek meegedaan. De uiteindelijke gegevens zijn per etnische groep herwogen naar leeftijd, geslacht en generatie. Voor meer informatie over uitvoering en verloop van het veldwerk en de nonrespons, zie Schothorst (2005).

De autochtonen in het LAS-onderzoek dienen als referentiegroep. Doordat het veldwerk is uitgevoerd in de 50 grootste gemeenten, kan niet zonder meer worden aangenomen dat de uitkomsten van autochtonen in het LAS-onderzoek representatief zijn voor de gehele autochtone bevolking. In principe geldt dit ook voor de allochtonen in dit onderzoek, maar vanwege het feit dat allochtonen vaak in de grotere gemeenten wonen, zullen de bevindingen uit het LAS-onderzoek wel veel meer het beeld van de totale groep benaderen. In de LAS-gemeenten woont 36% van de autochtone bevolking. De zogenoemde dekkingsgraad van de steekproef is voor de allochtone groepen aanzienlijk hoger; afhankelijk per groep bedraagt deze tussen de 75% en 79%.

3 Werkloosheid onder allochtonen

In de eerste helft van 2005 ligt de werkloosheid onder de vier grootste minderheidsgroepen in Nederland op een hoog niveau (zie tabel 1). Onder Marokkanen is de werkloosheid het hoogst; niet minder dan 27% van de Marokkaanse beroepsbevolking zit zonder werk. De werkloosheid van Antillianen en Turken ligt op een onderling vergelijkbaar – hoog – niveau. Dat Antillianen op dit moment een vergelijkbare werkloosheid laten zien als de Turken tekent de sterk verslechterde positie van deze groep. Bij de bespreking van de maatschappelijke positie werden Antillianen lange tijd in één adem genoemd met de Surinamers. Dat is dus veranderd. Een nieuwe rangorde van groepen is zichtbaar, met de Marokkanen die de meest ongunstige positie innemen, met Turken en Antillianen als tussencategorie en met Surinamers die van de grote vier allochtone groepen het minst ongunstig scoren. (Ook in de armoedecijfers vinden we deze rangorde terug, zie Dagevos en Linden 2005.)

De verschillen met de werkloosheid bij autochtonen zijn groot. Bovendien zijn ze waarschijnlijk ook nog geflatteerd doordat de landelijke werkloosheidscijfers van autochtonen wat lager zullen liggen dan de cijfers uit het LAS-onderzoek uitwijzen, die zoals gezegd zijn verzameld in de 50 grootste gemeenten in Nederland.²

Bij Turken, Marokkanen en Antillianen is de werkloosheid bij vrouwen (iets) hoger dan bij de mannen. Bij de Surinamers is het omgekeerd. In de LAS-gemeenten ligt de werkloosheid bij autochtone mannen en vrouwen op hetzelfde niveau. Zoals bekend worden werkloosheidsgegevens berekend binnen de beroepsbevolking.³ Personen die niet actief naar werk zoeken, blijven daardoor buiten beeld. Dit maskeert de hoge inactiviteit van met name Turkse en Marokkaanse vrouwen. Wanneer we ons richten op de totale bevolking, dan blijkt uit

het LAS-onderzoek dat ongeveer 70% van de Turkse en Marokkaanse vrouwen geen werk heeft. Bij de Surinaamse en autochtone vrouwen ligt dit aandeel op 45%, van de Antilliaanse vrouwen heeft 55% geen betaalde baan.

Tabel 1

Werkloze beroepsbevolking naar etnische groep, 50 grootste gemeenten, 2004/5 (in procenten)

	Turken	Marokkanen	Surinamers	Antillianen	autochtonen
totaal	21	27	16	22	9
mannen	20	27	18	18	9
vrouwen	22	28	14	25	9
15-24 jaar	39	39	38	40	19
25-44 jaar	14	22	12	19	8
45-64 jaar	20	24	8	17	8
1 ^e generatie	17	23	13	23	
2 ^e generatie	31	39	24	18	

Bron: SCP (LAS2004/2005)

Is op groepsniveau de werkloosheid bij allochtone groepen al zeer hoog, ronduit dramatisch is de werkloosheid bij de jongeren. Allochtone jongeren zijn twee keer zo vaak werkloos als de autochtone jongeren. Tegen de 40% van de jongeren uit allochtone groepen is werkloos. Deze percentages doen denken aan de jongerenwerkloosheid onder allochtonen in Frankrijk. Bij deze hoge aandelen werkloosheid moet bovendien nog worden bedacht dat het om jongeren gaat die deel uitmaken van de werkloze beroepsbevolking. Niet-werkende jongeren die geen actief zoekgedrag vertonen blijven uit deze cijfers.

De hoge jeugdwerkloosheid zien we ook terug bij de tweede generatie, waar met name de Marokkaanse en Turkse tweede generatie zeer slecht scoort. Naar verhouding is de werkloosheid van de tweede generatie Antillianen laag (al valt daar met deze werkloosheidsniveaus eigenlijk moeilijk van te spreken). De tweede generatie Antillianen is een opmerkelijke categorie, die zich kenmerkt door een betrekkelijk hoog opleidingsniveau, een goede beheersing van het Nederlands en veel contacten met autochtonen. Het zijn doorgaans de kinderen van de 'oude' eerste generatie Antillianen die in de jaren zestig en zeventig naar Nederland kwamen om te studeren, afkomstig waren uit de middenklasse en het in Nederland vaak goed hebben gedaan. Dit in tegenstelling tot de 'jonge' eerste generatie Antillianen die in de afgelopen jaren naar Nederland zijn gekomen. Bij hen concentreren zich de problemen; hun opleidingsniveau is doorgaans laag, ze beheersen vaak het Nederlands niet of nauwelijks en hebben weinig autochtone contacten. Zij bepalen in steeds sterkere mate het beeld van Antillianen in Nederland.

In vergelijking met andere categorieën is onder de eerste generatie Surinamers de werkloosheidssituatie het minst problematisch. Deze groep weet zich behoorlijk te handhaven in deze periode van laagconjunctuur. Een naar verhouding behoorlijk opleidingsniveau en doorgaans goede beheersing van het Nederlands zijn daarbij belangrijke factoren. Daarnaast is van belang dat de Surinaamse groep 'in rust' is: de immigratie van Surinamers ligt op een betrekkelijk laag niveau, waardoor het beeld niet ongunstig wordt beïnvloed door nieuwkomers die zich op de arbeidsmarkt een plaats moeten verwerven.

4 Ontwikkelingen

Ontwikkelingen in de werkloosheid van allochtonen worden meestal vastgesteld via de jaarlijkse gegevens van de EBB. Voor de minderheidsgroepen knopen we daar nu de LAS-gegevens aan vast. Helemaal zonder problemen is dit niet. Beide onderzoeken verschillen van elkaar (o.a. geografische schaal, andere vragenlijst, wijze van weging).⁴ De omvang van de werkloosheid is in stedelijke gebieden hoger. Men mag aannemen dat met name de gegevens van autochtonen uit het LAS niet goed in verband kunnen worden gebracht met die van de EBB: dat het veldwerk van het LAS in de 50 grootste gemeenten is uitgevoerd wreekt zich bij de autochtonen het meest. Ook zijn de verschillen tussen beide bronnen in het aantal geënquêteerde personen bij de autochtonen het grootst. Gegevens van autochtonen uit het LAS-onderzoek blijven bij het opstellen van de tijdreeks dan ook buiten beschouwing. In figuur 1 is bij de autochtonen de informatie alleen gebaseerd op EBB-gegevens, die strekken tot en met 2004.

Uit figuur 1 blijkt dat de werkloosheid onder allochtone groepen in de eerste helft van 2005 verder is opgelopen. De winst die minderheden tijdens de hoogconjunctuur op de arbeidsmarkt hebben geboekt, is daardoor in hoog tempo aan het verdampen. Het beeld bij Antillianen is het meest ongunstig. In een betrekkelijk korte tijd is bij deze groep de werkloosheid snel opgelopen; de werkloosheid ligt weer op hetzelfde niveau als in het midden van de jaren negentig.

Figuur 1

Werkloze beroepsbevolking naar etnische groep, 1994-2004/5 (in procenten)

De laagconjunctuur van de afgelopen jaren heeft de allochtone groepen derhalve stevig geraakt. In een ruime arbeidsmarkt hebben categorieën met zwakke aanbodkenmerken het moeilijk. Werkgevers kunnen scherp selecteren waardoor bepaalde aanbodcategorieën achteraan in de rij komen te staan. Het opleidingsniveau en het goed beheersen van de Nederlandse taal vormen belangrijke selectiecriteria. Het zijn vooral de toetreders tot de arbeidsmarkt die slecht aan het werk komen. Jongeren en, vaak overlappend, tweede generatie allochtonen leggen het in de concurrentie om vrijkomende banen af tegen werkzoekenden met arbeidservaring, zeker indien jongeren een lage opleiding hebben of ongediplomeerd het onderwijs hebben verlaten. Een andere reden voor de hoge en oplopende werkloosheid ligt in de zwakke positie van veel allochtone (ex-)werknemers. Een belangrijk deel van de werkgelegenheidswinst in de tweede helft van de jaren negentig boekten allochtonen in tijdelijke banen (Dagevos en Gesthuizen 2005). Bij de omslag van de economische conjunctuur verloren tijdelijke werknemers, waaronder dus veel allochtonen, als eersten hun baan. Verder speelt de afname van het aantal gesubsidieerde arbeidsplaatsen een rol. Naar verhouding een groot aandeel van de gesubsidieerde arbeidsplaatsen werd bezet door allochtone werknemers (Dagevos 2003a; Dagevos en Bierings 2005).

5 Kansen op werkloosheid

Zoals bekend tellen minderheidsgroepen veel lager opgeleiden en jongeren, hetgeen een verklaring zou kunnen zijn voor de hoge en snel oplopende werkloosheid. De hier uitgevoerde analyse moet duidelijk maken in hoeverre verschillen in opleidingsniveau en leeftijdsverdeling tussen autochtonen en allochtonen verantwoordelijk zijn voor de geconstateerde werkloosheidsverschillen.

Er is als volgt te werk gegaan. Er zijn twee logistische regressieanalyses uitgevoerd. In het eerste model zijn onderscheiden naar generatie de etnische groepen opgenomen, zonder opneming van verklarende factoren. In model 2 zijn geslacht, het opleidingsniveau en de leeftijd toegevoegd. Indien de aanvankelijke verschillen tussen allochtone groepen en autochtonen verdwijnen, zijn de verschillen in werkloosheid toe te schrijven aan het feit dat minderheden lager zijn opgeleid, dat onder deze groepen veel jongeren zijn te vinden en door verschillen tussen groepen in het aandeel vrouwen dat actief is op de arbeidsmarkt.

De uitkomsten laten zien dat verschillen in opleidingsniveau en leeftijd inderdaad voor een deel de verschillen in werkloosheid tussen allochtonen en autochtonen verklaren; in vergelijking met het eerste model nemen de verschillen in kansen op werkloosheid tussen allochtonen en autochtonen af. De verschillen in kansen verdwijnen echter niet volledig, de meeste categorieën allochtonen hebben nog steeds een grotere kans op werkloosheid dan autochtonen, ook nu rekening is gehouden met verschillen in individuele kenmerken. Er zijn twee opvallende uitzonderingen. Het verschil in werkloosheid tussen autochtonen en de eerste generatie Surinamers en de tweede generatie Antillianen wordt volledig veroorzaakt door verschillen in opleidingsniveau en leeftijd. Na opneming van deze variabelen zijn de verschillen in werkloosheidskansen met autochtonen niet langer significant.

Tabel 2

Kans op werkloosheid, verschillen naar etnische groep, ongecorrigeerd en gecorrigeerd voor achtergrondkenmerken, 2004/2005 (ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten, logistische regressie)

	model 1	model 2
etnische groep (t.o.v. autochtonen)		
Turken, 1 ^e generatie	.75	.48
Turken, 2 ^e generatie	1.46	.59
Marokkanen, 1 ^e generatie	1.06	.78
Marokkanen, 2 ^e generatie	2.01	1.16
Surinamers, 1 ^e generatie	.39	n.s.
Surinamers, 2 ^e generatie	1.31	.70
Antillianen, 1 ^e generatie	1.16	1.04
Antillianen, 2 ^e generatie	.83	n.s.
mannen (t.o.v. vrouwen)		
		n.s.
opleidingsniveau (t.o.v. max.bao)		
vbo/mavo		n.s.
mbo/havo/vwo		.60
hbo/wo		-1.09
leeftijd (t.o.v. 15-24 jarigen)		
25-34 jaar		-1.16
35-49 jaar		-1.33
50-64 jaar		-1.28
constante	-2.33	-.61

Alle coëfficiënten zijn significant (p < .05); n.s.: niet significant.
Bron: SCP (LAS 2004/2005)

Met uitzondering van de tweede generatie Antillianen zijn na correctie voor verschillen in opleidingsniveau, leeftijdsverdeling en geslacht de verschillen in kans op werkloosheid bij de tweede generatie groter dan bij de eerste generatie. Dit vormt

een ondersteuning voor de eerdere constatering dat nieuwe toetreders op de arbeidsmarkt moeilijk aan het werk komen, ook wanneer ze in Nederland zijn geboren. Verder valt de ongunstige positie op van de eerste generatie Antillianen, die hoge werkloosheidskansen hebben. Ook voor een deel van de eerste generatie Antillianen geldt dat het vaak om toetreders op de arbeidsmarkt gaat. Velen hebben geen of weinig arbeidservaring. Daar komt bij dat hun opleidingsniveau laag is en ze het Nederlands niet goed beheersen. Samen met de tweede generatie Marokkanen is hun positie op de arbeidsmarkt het slechtst.

6 Naar een geïntensiveerd opleidings- en arbeidsmarktbeleid

De werkloosheid onder allochtonen bevindt zich inmiddels weer op een zeer hoog niveau. Toen in de ‘gouden’ jaren negentig ook onder minderheden de werkloosheid snel daalde, werd wel gedacht dat we het lek boven hadden. De fors hogere werkloosheid van allochtone groepen zou tot het verleden behoren. Dit blijkt niet het geval. De daling van de werkloosheid in de tweede helft van de jaren negentig duidde maar tot op zekere hoogte op een structurele verbetering van de positie van allochtone groepen, ze was in zeer sterke mate het gevolg van conjuncturele factoren. Hierbij moet overigens direct worden opgemerkt dat de hoge werkloosheid van allochtonen van dit moment samengaat met een aanzienlijk hoger aandeel allochtone werkenden dan in de eerste helft van de jaren negentig (Dagevos en Gesthuizen 2005).

Binnen de allochtone groepen zitten met name de jongeren en de tweede generatie in zwaar weer. De werkloosheid is zeer hoog. Als binnen de totale groep jongeren 40% werkloos is, laat de situatie in bepaalde grotestadswijken zich raden. Daar concentreren zich de problemen, met alle mogelijke gevolgen vandien. De recente onlusten in de Franse voorsteden vonden een belangrijke voedingsbodem in de hoge werkloosheid onder jongeren.

De hoge (jeugd)werkloosheid binnen allochtone groepen is, zo blijkt uit de analyses, niet alleen een kwestie van opleidingsniveau, andere factoren spelen ook een rol. Diverse studies wijzen op uiteenlopende factoren (ook Dagevos 2003b; Klaver et al. 2005). Zo is bekend dat allochtonen ander, soms minder efficiënt zoekgedrag vertonen. Netwerken spelen bij allochtonen een belangrijke rol bij het vinden van een baan. Zeker bij Turken

en Marokkanen gaat het bij deze netwerken vaak om personen uit de eigen groep. Dergelijke netwerken worden echter nauwelijks benut door autochtone werkgevers. Hierdoor sluiten zoekgedrag en wervingskanalen niet op elkaar aan. Dat vraag en aanbod elkaar niet bereiken komt ook doordat werkgevers bij hun zoektocht naar werknemers gebruikmaken van media die allochtone groepen niet bereiken. Verder hebben werkgevers de mogelijkheid om in een ruime arbeidsmarkt scherp te selecteren. Hier is al eerder op gewezen: werkzoekenden met arbeidservaring krijgen de voorkeur boven toetreders op de arbeidsmarkt. Discriminatie krijgt in een ruime arbeidsmarkt meer kans, doordat bij selectiebeslissingen opvattingen over arbeidsprestaties van allochtone groepen de doorslag kunnen geven en werkgevers het allochtone aanbod aan zich voorbij kunnen laten gaan. Diverse studies laten zien dat werkgevers de arbeidsprestaties van allochtonen lager inschatten (Veenman, 1995; Kruisbergen en Veld 2002). Genoemde studies tonen ook aan dat werkgevers een zekere mate van differentiatie aanbrenge in de voorkeur voor bepaalde allochtone groepen. Marokkanen staan meestal onderaan de lijst, hetgeen mede een verklaring kan zijn voor hun grote achterstand op de arbeidsmarkt.⁵

Helaas weten we veel te weinig over de arbeidsoriëntatie en gerichtheid op werk van allochtone groepen. Het daarnaar verrichte onderzoek is meestal kleinschalig van opzet en gedateerd. Het is dus onbekend of de hoge (jeugd)werkloosheid onder allochtone groepen mede het gevolg is van het feit dat ze zich niet (langer) oriënteren op formele arbeid en zich hebben afgewend van de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd mag worden aangenomen dat voor een deel van de jongeren betaalde reguliere arbeid niet het voornaamste referentiepunt is. De hoge criminaliteit onder met name Marokkaanse en Antilliaanse jongeren is hiervoor een belangrijke indicatie (vgl. Van Rijn et al. 2005).

Er zijn duidelijke aanwijzingen dat minderheden onvoldoende profiteren van diverse instrumenten gericht op bemiddeling en toeleiding. De betekenis van intermediaire organisaties als de Sociale Diensten, het CWI en het UWV voor

de positieverwerving van allochtonen op de arbeidsmarkt kan duidelijk worden vergroot. Ouder onderzoek heeft aangetoond dat minderheden niet naar evenredigheid profiteerden van plaatsingsbeleid (Verweij en Martens, 1995). Latere gegevens bevestigen dit beeld (Dagevos 2001, 2003a). Recente cijfers laten zien dat allochtone jongeren nog steeds minder uitstromen dan autochtone jongeren. Dit geldt voor zowel jongeren in de ww als in de wwB (Klaver et al. 2005).

Het meest waarschijnlijk is dat een combinatie van verschillen in zoekgedrag en arbeidsoriëntatie, directe en indirecte discriminatie⁶ en een geringe effectiviteit van arbeidsbemiddeling verantwoordelijk is voor de zorgelijke positie van allochtonen, en die van allochtone jongeren in het bijzonder. Het gewicht van elk van deze factoren is echter moeilijk te bepalen. Maar eigenlijk doet dat er ook niet zoveel toe. Ook zonder dergelijke onderzoeksinformatie valt wel de conclusie te trekken dat vraag en aanbod niet bij elkaar komen, en dat met name jongeren in de huidige ruime arbeidsmarkt meestal aan het kortste eind trekken. Het beleid zou zich dan ook vooral moeten richten op het dichten van de kloof tussen vraag en aanbod. Hier ligt een belangrijke rol voor toeleidingsorganisaties. Zij dienen echt werk te maken van toerusting en toeleiding. Het heeft naar alle waarschijnlijkheid weinig zin om allochtonen alleen mee te laten draaien in de reguliere reïntegratieprogramma's. Maatwerk is, ook al is dit inmiddels een wat afgekloven begrip, de sleutel voor veel allochtonen die ver af staan van de arbeidsmarkt. Toerusting en toeleiding vraagt om intensieve begeleiding, dat heeft het succes van het MKB-convenant wel uitgewezen. De inzet van tijdelijke Taskforces kan hierbij een gunstig effect hebben. Sinds enige tijd is de Taskforce jeugdwerkloosheid actief. Die activiteiten dienen verder te worden uitgebreid. Nog meer dan nu al het geval is, moet er specifieke aandacht uitgaan naar de arbeidskansen van jonge allochtonen. Het belang van de Taskforce ligt in het bijzonder in de activiteiten die zij richting werkgevers ontplooien. Het overhalen om

jongeren aan te nemen of een stageplaats aan te bieden en het lospeuteren van vacatures vormen belangrijke ingrediënten ter verbetering van de positie van allochtone jongeren. Het rendement van toeleiding kan verder worden vergroot door de prestaties van reïntegratiebedrijven nauwkeuriger te volgen en hen hierop af te rekenen. Er moet duidelijkheid bestaan in hoeverre allochtonen worden bereikt, in hoeverre deze instromen in reïntegratietrajecten en wat het profijt hiervan is. Dergelijke beleidsinformatie maakt duidelijk welke reïntegratiebedrijven zich positief of negatief onderscheiden. Daarbij horen dan ook passende sancties. De prestaties zouden ook een rol moeten spelen bij nieuwe aanbestedingsrondes.

Het dichten van de kloof tussen allochtonen en autochtonen vormt de kern van het Breed Initiatief Maatschappelijke Binding. De moord op Van Gogh en brandstichtingen in scholen, kerken en moskeeën zette het kabinet ertoe aan om vertegenwoordigers van uiteenlopende maatschappelijke partijen als gemeenten, werkgevers- en werknemers en levensbeschouwelijke en maatschappelijke organisaties bij elkaar te brengen. Er zijn twee conferenties geweest en tal van andere activiteiten. Het wegnemen van achterstanden op de arbeidsmarkt was één van de speerpunten waarop de afspraken zich richtten. Op het terrein van werk zijn 15 actiepunten opgesteld. Welke resultaten het Breed Initiatief heeft opgeleverd, valt op dit moment nog niet te zeggen. Daartoe is monitoring noodzakelijk van de concrete activiteiten die zijn ondernomen en de resultaten daarvan.

In het kielzog van het Breed Initiatief is onlangs het 'Banenoffensief Vluchtelingen' gestart. Doel daarvan is om 2500 vluchtelingen extra aan het werk te helpen. Afspraken tussen de vier partnerorganisaties (Vluchtelingenwerk, Emplooi, UAF en CWI) en werkgeversorganisaties en sector- en bedrijfsfondsen moeten vraag en aanbod bij elkaar brengen.

Het gebrek aan banen is de meest cruciale factor achter de hoge werkloosheid van jongere allochtonen. Nu zijn extra banen

niet zomaar uit de hoge hoed te toveren. Op dit moment is er volop discussie over zogenoemde participatiebanen en leerwerkbanen. In de onlangs gehouden Werktop zijn tussen sociale partners en het kabinet afspraken gemaakt over de uitbreiding van stagemogelijkheden voor jongeren en de mogelijkheden voor leerwerkbanen te verruimen. Hiervoor is een aanzienlijk bedrag ter beschikking gesteld. Het is van groot belang om werkzoekende jongeren aan het werk te helpen in dergelijke banen, zeker indien ze gecombineerd worden met scholing.

Dit laatste raakt aan een ander punt: hou jongeren zo lang mogelijk in de schoolbanken. Op de huidige arbeidsmarkt hebben jongeren niet zoveel te winnen, het is dus geen vreemde gedachte om ze er nog even vandaan te houden. Maar dan wel op een plek waar in opleiding en/of arbeidservaring wordt geïnvesteerd. In dat verband is het ook van het grootste belang om met alle mogelijke middelen dropout tegen te gaan. Zonder diploma zijn jongeren zo goed als kansloos, en dit zal maar weinig verbeteren wanneer de conjunctuur aantrekt. Op de zojuist genoemde Werktop is afgesproken dat in 2006 extra middelen ter beschikking worden gesteld wanneer uit onderzoek blijkt dat er meer moet worden gedaan om de voortijdige schooluitval uit het (v)mbo tegen te gaan. Gezien het belang voortijdige schooluitval te bestrijden, zijn er eigenlijk weinig redenen om de inzet van extra financiële middelen uit te stellen.

De urgentie om actief beleid te voeren is groot. Met de hoge en stijgende werkloosheid onder allochtonen en die van jongeren in het bijzonder, neemt het risico toe dat frustraties de vrije loop krijgen. Werk is nog steeds een belangrijk integratieinstrument. De achterstand van allochtonen op de arbeidsmarkt moet dan ook weer terug in het hart van het publieke en politiek debat, en belangrijker nog: in het hart van het arbeidsmarkt- en integratiebeleid.

Noten

- 1 Voor de totale beroepsbevolking levert het CBS dergelijke gegevens, die uitgaan van voortschrijdende maandgemiddelden. Onderscheid naar belangrijke allochtone groepen is daarbij echter niet mogelijk.
- 2 In de periode januari-juni 2005, toen het leeuwendeel van het LAS-veldwerk werd verricht, schommelde volgens gegevens van de EBB de totale werkloosheid tussen de 6,7 en 7%. Dit betreft autochtonen en allochtonen, de werkloosheid van autochtonen zal hier dus nog iets onder liggen.
- 3 De beroepsbevolking bestaat uit de werkzame beroepsbevolking (d.w.z. werkzaam voor 12 uur of meer per week) en de werkloze beroepsbevolking. De mate van inactiviteit kan tevens worden afgemeten aan de nettoparticipatie – aandeel werkenden binnen de bevolking van 15-64 jaar – en aan de belangrijkste inkomens- c.q. uitkeringsbron. Aan de nettoparticipatie (van vrouwen) wordt in de tekst aandacht besteed, voor informatie over het aandeel minderheden in de diverse inkomensbronnen, zie Dagevos en Bierings (2005).
- 4 Het LAS-onderzoek wijkt af van de EBB doordat het veldwerk is uitgevoerd in de 50 grootste gemeenten van Nederland, bij de EBB is sprake van een landelijke steekproef. Gezien de sterke vertegenwoordiging van allochtonen in de (grotere) steden lijkt dit geen belangrijke grond voor verschillen tussen deze bronnen. De uitkomsten van autochtonen worden door de verschillen in steekproef tussen EBB en LAS wel sterker beïnvloed (zie paragraaf 2). In het LAS zijn de gegevens voor de onderzochte groepen separaat gewogen. In de EBB is sprake van een algemene weging, die gezien de forse vertegenwoordiging van autochtonen vooral op deze groep zal zijn geïjkt. Verder kunnen verschillen in uitkomsten worden veroorzaakt doordat het veldwerk door andere instanties wordt uitgevoerd, die elk hun eigen werkwijze zullen hebben. Ook de aard van de vragenlijsten en de plaats van de arbeidsmarktfragen daarin, verschilt sterk tussen beide onderzoeken. Ondanks deze verschillen worden – met enige slagen om de arm – de EBB- en LAS-uitkomsten met elkaar in verband gebracht. Specifiek voor gegevens over de arbeidsmarkt is in overleg met vertegenwoordigers van het CBS de vraagstelling met betrekking tot de

(werkloze) beroepsbevolking zoveel mogelijk gelijk gemaakt aan die van de EBB.

- 5 De rangorde die werkgevers aanleggen blijkt opmerkelijk goed overeen te komen met de beeldvorming van de totale autochtone bevolking ten aanzien van diverse allochtone groepen. Zie daartoe Gijsberts 2005.
- 6 Bij indirecte discriminatie gaat het om handelingen die onbewust minderheden uitsluiten. Het plaatsen van advertenties in media die door minderheden nauwelijks worden gelezen kan een voorbeeld zijn van indirecte discriminatie. Bij directe discriminatie is sprake van doelbewuste uitsluiting van minderheden.

Literatuur

- Dagevos, J. (2001). *Rapportage minderheden 2001. Meer werk*. Den Haag: SCP.
- Dagevos, J. (2003a). 'Werkloosheid en uitkeringsafhankelijkheid'. In: J. Dagevos, M. Gijsberts en C. van Praag (red.), *Rapportage minderheden 2003. Onderwijs, arbeid en sociaal-culturele integratie* (p. 201-230). Den Haag: SCP (SCP-publicatie 2003/13).
- Dagevos, J. (2003b). 'Op de golven van de conjunctuur. De werkloosheid onder minderheden en ontwikkelingen in het beleid'. In: *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* 19, nr. 4, p. 350-366.
- Dagevos, J. en H. Bierings (2005). 'Arbeid en inkomen'. In: SCP/WODC/CBS, *Jaarrapport integratie 2005* (p. 91-106). Den Haag: SCP/WODC/CBS.
- Dagevos, J. en M. Gesthuizen (2005). *Niet-westerse allochtonen met een stabiele arbeidsmarktpositie: aantallen en ontwikkelingen*. Den Haag: SCP.
- Dagevos, J. en G. Linden (2005). 'Niet-westerse allochtonen en armoede'. In: C. Vrooman (et al.), *Armoedemonitor 2005* (p. 84-102). Den Haag/Voorburg: SCP/CBS.
- Gijsberts, M. (2005). 'Opvattingen van allochtonen en autochtonen over de multi-etnische samenleving'. In: SCP/WODC/CBS, *Jaarrapport integratie 2005* (p. 189-205). Den Haag: SCP/WODC/CBS.
- Klaver, J. et al. (2005). *Etnische minderheden op de arbeidsmarkt. Beelden en feiten, belemmeringen en oplossingen*. Amsterdam: Regioplan.
- Kruisbergen, E.W. en Th. Veld (2002). *Een gekleurd beeld. Over beelden, beoordeling en selectie van jonge allochtone werknemers*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Rijn, A. van, F. Huls en A. Zorlu (2005). 'Jongeren en criminaliteit'. In: SCP/WODC/CBS, *Jaarrapport integratie 2005* (p. 148-165). Den Haag: SCP/WODC/CBS.
- Schothorst, Y. (2005). *Veldwerkverslag Leefsituatie Allochtone Stedelingen (LAS2004)*. Amsterdam: Veldkamp.
- Verweij, A.O. en E.P. Martens (1995). *Onbemiddelde werklozen. Slaagkansen van minderheden bij de bemiddeling naar werk door arbeidsbureaus*. Rotterdam: ISEO.
- Veenman, J. (1995). *Onbekend maakt onbemind. Over selectie van allochtonen op de arbeidsmarkt*. Assen: Van Gorcum.

Publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau

Werkprogramma

Het Sociaal en Cultureel Planbureau stelt elke twee jaar zijn Werkprogramma vast. De tekst van het lopende programma (2006-2007) is te vinden op de website van het SCP: www.scp.nl. Het Werkprogramma is rechtstreeks te bestellen bij het Sociaal en Cultureel Planbureau. ISBN 90-377-0267-8

SCP-publicaties

Onderstaande lijst bevat een selectie van publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Deze publicaties zijn verkrijgbaar bij de boekhandel. Een complete lijst is te vinden op de website van het SCP: www.scp.nl.

Sociale en Culturele Rapporten

Sociaal en Cultureel Rapport 1998. ISBN 90-5749-114-1
Sociaal en Cultureel Rapport 2000. ISBN 90-377-0015-2
Sociaal en Cultureel Rapport 2002. *De kwaliteit van de quartaire sector.*
ISBN 90-377-0106-x
In het zicht van de toekomst. Sociaal en Cultureel Rapport 2004.
ISBN 90-377-0159-0
The Netherlands in a European Perspective. Social & Cultural Report 2000.
ISBN 90-377-0062-4 (English edition 2001)
Social and Cultural Report 2002. *The Quality of the Public Sector*
(Summary). ISBN 90-377-0118-3

Nederlandse populaire versie van het SCR 1998

Een kwart eeuw sociale verandering in Nederland; de kerngegevens uit het Sociaal en Cultureel Rapport. Carlo van Praag en Wilfried Uitterhoeve.
ISBN 90-6168-662-8

Engelse populaire versie van het SCR 1998

25 Years of Social Change in the Netherlands; Key Data from the Social and Cultural Report 1998. Carlo van Praag and Wilfried Uitterhoeve.
ISBN 90-6168-580-x

Nederlandse populaire versie van het SCR 2000
Nederland en de anderen; Europese vergelijkingen uit het Sociaal en
Cultureel Rapport 2000. Wilfried Uitterhoeve. ISBN 90-5875-141-4

SCP-publicaties 2005

- 2005/1 Landelijk verenigd. Civil society en vrijwilligerswerk IV (2005).
ISBN 90-377-0126-4
- 2005/2 Aandacht voor welzijn. Inhoud, omvang en betekenis van de
welzijnssector (2005). ISBN 90-377-0204-x
- 2005/3 De steun voor de verzorgingsstaat in de publieke opinie,
1970-2002 (2005). ISBN 90-377-0157-4
- 2005/4 Kinderen in Nederland (2005). ISBN 90-377-0209-0
- 2005/5 Vermaatschappelijking in de zorg (2005).
ISBN 90-377-0214-7
- 2005/6 Culture-lovers and Culture-leavers. Trends in interest in the arts
and cultural heritage in the Netherlands (2005).
ISBN 90-377-0217-1
- 2005/7 Cultuurminnaars en cultuurmijders. Trends in de belangstelling
voor kunsten en cultureel erfgoed. Het culturele draagvlak 6
(2005). ISBN 90-377-0228-7
- 2005/8 The Hunt for the Last Respondent (2005).
ISBN 90-377-0215-5
- 2005/9 Zorg voor verstandelijk gehandicapten. Ontwikkelingen in de
vraag (2005). ISBN 90-377-0235-x
- 2005/10 Bestuur aan banden. Lokaal jeugdbeleid in de greep van
nationaal beleid (2005). ISBN 90-377-0210-4
- 2005/11 Maten voor gemeenten 2005 (2005). ISBN 90-377-0224-4
- 2005/12 Arbeidsmobiliteit in goede banen (2005).
ISBN 90-377-0203-1
- 2005/13 Uit elkaars buurt. De invloed van etnische concentratie op inte-
gratie en beeldvorming (2005). ISBN 90-377-0225-2
- 2005/14 De sociale staat van Nederland 2005 (2005).
ISBN 90-377-0202-3
- 2005/15 Kijk op informele zorg (2005). ISBN 90-377-0201-5
- 2005/16 Armoedemonitor 2005 (2005). ISBN 90-377-0206-6

SCP-publicaties 2006

- 2006/1 Thuis op het platteland (2006). ISBN 90-377-0229-5
- 2006/2 Een eigen huis... Ervaringen van mensen met verstandelijke
beperkingen of psychiatrische problemen met zelfstandig wonen
en deelname aan de samenleving (2006).
ISBN 90-377-0246-5
- 2006/3 Uitgerekend wonen (2006). ISBN 90-377-0250-3

SCP-essays

- 1 Voorbeelden en nabeelden (2005). ISBN 90-377-0248-1

Werkdocumenten

- 110 Verklaringsmodel verpleging en verzorging. Onderzoeksverantwoording (2005). ISBN 90-377-0199-x
- 111 Grenzen aan de maatschappelijke opdracht van de school (2005). ISBN 90-377-0213-9
- 112 Wijkkwaliteiten (2005). ISBN 90-377-0216-3
- 113 Ouderen van nu en van de toekomst (2005). ISBN 90-377-0219-8
- 114 Verzonken technologie. ICT en de arbeidsmarkt (2005). ISBN 90-377-0205-8
- 115 Cijfermatige ontwikkelingen in de verstandelijk-gehandicaptenzorg. Een vraagmodel (2005). ISBN 90-377-0221-x
- 116 Vrijwilligersorganisaties onderzocht. Over het tekort aan vrijwilligers en de wijze van werving en ondersteuning (2005). ISBN 90-377-0233-3
- 117 Het Actieplan Cultuurbereik en cultuurdeelname, 1999-2003. Een empirische evaluatie op landelijk niveau (2005). ISBN 90-377-0236-8
- 118 Advocaat met korting (2005). ISBN 90-377-0240-6
- 119 Regionale verschillen in de wachtlijsten verpleging en verzorging (2005). ISBN 90-377-0242-2
- 120 De mantelval (2005). ISBN 90-377-0245-7

Overige publicaties

- Hier en daar opklaringen. Nieuwjaarsuitgave 2005 (2005). ISBN 90-377-0212-0
- De jacht op de laatste respondent. Samenvatting (2005). ISBN 90-377-0223-6
- De grens als spiegel. Een vergelijking van het cultuurbestel in Nederland en Vlaanderen (2005). ISBN 90-377-0222-8
- Jaarrapport Integratie 2005 (2005). ISBN 90-377-0237-6
- Bestuur aan banden. Samenvatting (2005). ISBN 90-377-0239-2
- De goede burger (2005). ISBN 90-377-0244-9
- Ouderen in instellingen (2005). ISBN 90-377-0247-3

